

Emnenr. 70. -

Fylke: Møre- og Romsdal

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Hjørundfjord

Emne: Fra robåt og seil til motor

Bygdelag: Hjørundfjordstranda

Oppskr. av: Edvard Staudal

Gard: Staudal

(adresse): Ulsteinvik

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Etter eiga røynsle*

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Fiske og fangst har vore livsvilkår for buskningen på øyane og langs strandene her på Sunnmøre langt attende. Stimm av fisk: Arsk, sei, sild o.a. kom like inn under land og gjekk ofte inn i fjordane, og Bergund fjordfisk. Båtar og utrustninga var primitive. Båtar og krigsar var i bruk kring hundraderskiftet:
1. Føring (m). liten open båt med 2 par årar. Brukt til dagleg fiske og småfiske.
 2. Tærøring, også kalla Seksering, seksring. Dette var ein fiskerbåt med seks årar.
 3. Kjempføring: Fiskerbåt med 3 årpar, og var i stort mon lik tærøring, men var gjerne kortare og låg høgare på vateret. Fleire hadde ag skvettgang som listerbåtar.
 4. Åttaring, åttøring (m). Båt med 8 årar. Skindane hadde den 5 par årar. Samt var det 6-8 mann på desse båtarne, og dei vart brukte til fiske- og laugt til laos.
 5. Møring var lite i bruk då. Det var store båtar, gode siglarar, og dei hadde skandellk.
 6. Skøytere. Små og store. Disse var i bruk då fisket tok til ute på bankane: (eggabåt)
 7. Deksbåtar. 15-18-20 bords båtar. Disse båtarne, fortrugde småskøytere,

8. Fiskedampskip. F 1902. var her på Linnar
63. dampskip: Dei fleste var knytt til Alensund.

9. Og så kom då ein av dei oppfinningane
som etterkvart revolusjonerte heile fiskeriflora
ekspløsjonsmotoren.

Personleg rodde eg fiske i 3 år berre:

1. Kjempetoging: Vi var 5 mann. Utro fra
Toksøyna. Det høvdsatte fiskeriet på Rindög.

Dei 3 eldste, lækmenningi, hadde sine fiske
plass. på Kjempetoflad: fremste åreparet
vid (stør)mostra.

Roskarane (2) sat ved det midtre åreparet,
og slitt på dei store tungte årane - Vi var så
små bae at vi mest låut stå under roren.
Hovudsmanen sat med styrroden og gjerne
„harulä“: skyt åra framover idet han vende
seg mot framstammen. Ha alltid oversyn -

Kvar mann hadde selies sin fiske rosplass og
sine fiske oppgaver både i storm og stille.

Kjempetogaren drog og sette garna. Under
rykkjing" hadde kvar sin fiske plass.

Då låut ein av oss roskarane gjerne bakk i
båten og stå der, midan vi drog fiskeriet.
Alle måtte vi vere merksam på ordre fra
hovudsmanen og utføre ordren. Det var
strung disiplin ombord. Ein gang sigde vi
båten mest full av sjö. Barlast over bord. Ein
del av fangsten og, Hard sigelfising så mykje
av sjöen rann ut i le. Roskarane aurti så
sviltne rann Spanaride!

Telle det inn med snøkarv var det ille. Ein
mann i kjemperomet. Lyddet etter lyden
fra dei rymse fall og fluder. -- og kom fram -
Det var eit stridt fiske. Trøgtt bok ein rega kl. 11-12
Og kl. 5 var det ut att. Takkjært at unggutene
sag seg om dette lilla fiske. . . .

10347

14531

Utbygtinge: Båten fekk 2 lot - manusk. kvar sin lot
Hovedsmannen, som gjerne eigde båten fekk ein
lot. ^{lot for roskgraving} Resten bet. han roskarane, skarungane.

Opplæringa. Det var jamvært ingen fast plan
i det. Folk kunne bli både styrsmann og båt
fisarar, sjølv om dei var fjødt langt inne i
fjordane eller til dals. Det kom ein på døgnet.

Skarungane hadde som regel: 1. Fast løn,
50-60-70-kr. for beste fiskebida (frå kyrudelmyst
til "marimyst") 2. Fri kost. Fri med tidane.

Plukt: Halde seg oljekyrt og klide. Arbeide på
land når det var laudligge. P.d. Slagge ved.

Spa brett og rot. Både gamm. Gåttis mora til haude.
Og leid mat stikken, gjerne kjøtt eller brett.
Hevd ut på åkerlagane. Vi bar hevd i kase (f)
"vidjekorg" - dei same som vi brukte brett i.

Om stikken og brett og merke. Det kan eg ikkje
seia så mykje. Der eg rodde fiske hadde vi stikke
frå på Gid. Som stikke både med vta og fisk.

Vil las dei i luftdrag og siss i hussovene.

Fuglebrukt og strømmeforhold - glo og fjøre -
og dei studeste flittig almanakka -

Gåttis var eg med eit år "rodde fiske" på
dekkbåt. Det var menn og gutar (7.) ialt som
eigde denne båten. Alle frå heimbygda mi.

Dei rüste ut og måtte ligge i Færkelholmen -
(Bil like fiskevar ved Golvig, ut for Ålesund (Skv))

Vi brøtete rykt. Hadde ein jolle og ein dorry.

Det var mykje lettare enn med rolbåt.

Vår velt bra - brukte ein rykteu både frå
jollen og storbåten - Skurdou og frå dorryen
Snora var ikkje så lett saman, og ein fiska
brett. Full segl fising med stor segl, falkke -

skjver - papir segl - messar - Desse båtene
kunne gjer god fart og var hursamare
i sjøen og "bergelagane" men folk sa.

Vi rüste oss ut med mat heime frå:

Standal-karane kjøpte seg sine brüet småskjyte
 Bygde ho delvis om og ville selja motor sine -
 Dei prøvde henne på fjorden i nordvestkyling-
 Båten kolsigde alle var berga - men båten
 var ikkje brüet mein. Dei koppe pengar på den.
 Dei fekk ny båt. Ein agent frå Dauncastle kom.
 Han var utsending frå ein danske fabrikk - Viking?
 Nær eg, Det var skrallt med hans eksperiment.
 Vi lag dreiv ein søndagsmorgon på Standal-
 rikka. Skulde brüta ^{båten} ~~han~~ dit kystbåt - Det
 var ingen kystbåt. Ni, sa Karl (ein gammel
 kar): Gammel måten er sikreste. Slikt har aldri
 hendt." - Skjøpet hadde "leika" seg, og motoren fekk
 ikkje kjølevater.

Men karane gav ikkje opp. Dei fekk motor
 i deksbåten som dei for hadde brüet. Det
 var ei ~~dan-~~ ^{dan-} maskin. Ho daffa og gjekk
 med sine 5. bestar.

Prisen hingvar eg ikkje. Dei bet. ein noko
 sjølv. Dei var no 7. eigarar. - Resten fekk dei
 låne i Hjørundfjord sparebank. Dei hadde
 hatt båt soman før. Og alle var med på
~~den~~ brüken av motorbåter. Og det gjekk bra.
 Det gjekk etter kvart slikt at 3-4 av dei yngste
 lærde seg brüke motoren, og hadde kom medlike
 Vel gjekk han nok i skai av og til. Og det var
 eit noksa' vakkert syn i den fyrste tida å sjå
 båtar som lag og dreiv med maskinstade -
 Mein ein ein svilledrope fall under skrev
 med å sküle på båtene i sving eller -
 Folk var ikkje nige og laut sjøve seg fram.
 Dei fæi verkstadeane hadde affast flest opp av
 arbeid. Og nye verkstade kom no i sving.
~~Kjøpet~~ Noko seleg fart var det ikkje på
 desse motorbåtane. Dertil var dei for vekte
 og for små eller skrukken på båten.
 Motoren var difor ofte brüet som hjelpse -

motor ved sida av seglforinga som det jamast
luldt godt i stand. Det var arar - affast 4 arar
hadde ein og med om ein skulle komme for
nær ut full eller ein bae. Fom sikkeringsreids-

Motorar vart affast no sebb i deksbatar. Vel
kunde det at ein og sette maskiner i opne
batar. Rap - motorer kom no i bruk. Sa' pa'
ei 4-5 ar fekk dei fleste deksbatar innsett
motorar. 3-6 luskekupler var det vanlege
og batarne vart ombygd og fekk stukkara
bade luid og innreiing. Masta vart
kortare sa' toppsegl og gjerne blyver kom
brukt. Det vart berre storsegl - fokke - musen
att.

Med motoren tok ei my tid til nar det
galdt fiske og fangst her pa' Finnmarken
A. W. Brøgger. Kallar deune nye tida for
"Motoralderen."

Ug kan ikke minnest at nokon reir
motorer ut att or baten sine. Vel var det
mange "segelrei" - men jamt over var folk
sigd, og tokke det var interessent

og rodde fiske berre ut or ombord i
motorbat. Det var fra' Flemsoy, Nagva.

Vi var 5 mann ombord i baten. Baten
var ein 40 fots med 6-7 luskes motor -
Kan' nye sebb minnest om det var Gidsen
eller Dan - motor. Du for ein skilnad
mot a' ro fiske pa' bejengaringen i
Baksøyra. Det var garubot, og mot
studen av fiske brukli ni lere.

Skipperen som i flere ar hadde drive
fiske, tokke det vart mest labmaans
arbeid som arlikerna med dei gamle
metodane og matane. Da' ni attok
fekk garnspil sa' ni sat berre a' luld
au" var det gjent - maskina var god

1831

og dei 2 som kjenne med maskina, var flinke. Trua om at Motoren skreide fiskea burt, var snart avslisa, og dei felle jamt drive fiske sjålv om vret var ruskul og vege. Ein fellek var lengre. Og higrar ikkje at dei som var i mot, skapte berak av noko slag. Tida og omstillinga kom så fort at kribitken fagur fort.

III. Motoren skapte på mange måtar skone brige både teknisk og samfunnsmessig. Fiskeren var fagmann. Meir og meir oppik det sik at han dreiv fiske som fast livveg. Nye båtar var kjøpt. Folk slo seg saman iin so-ore grannar og, karte seg bit. Mannskapa var mindre. 1-2-3 mann ofte. For maskina letta arbeidet og gav jamnare og kortare arbeids tid. Folk skreid, selleg på øyane anta munnleg. Fisket gav melkai for fleire og fleire av øyegutane a slå seg til heime. Og dei so kare fiske etterkvart var vanleg, skapte det teknisk melkai for fleire og fleire av dei yngre sønne a bli buande heime. Skrusitta. Lokka ikkje lengre så hardt. Pøgendrag lulle ikkje så skult. Jorden var gjerne delt mellom fleire søner. Ein liten jordlag, med eit mytt kvitvata lras såg die skait opp, utover øyane. Det var til meksande liv på mest alle vis. Og mykje av dette er verk av motor og maskinbruk. - - - Vil var utbytte ofte ikkje så stort, i første tid. Folk slud kängt med låre skindom. Men ein høgde ikkje at folk yskte seg allende til dei gamle birkova. Det var plass for fleire og fleire folk i fiskerierdinga både på sjø og land. For fæmmer var såleis overgangen fra

segl bil motor ei ekspansjons bil som
hele sterke spor både økonomisk, sosialt,
og sine kan me helst seie på alle felt
i det nærvestgelegte vore.

Ja, det kunde ikkje så gjeldar at folk som
var mekkelsa, no kenne ba det i fiske
det dei for ikkje kenne.

Omstillinga til motoren har etterkvart vorte
slitt at folk på jammen har berre loord.
Og etterkvart som kida gir, har motoren vunn
herredde på sjøen. Så no er det slitt ein
mann nykt på bil meg: "bør vi mist den
sivaste her i bygda som ros føringur."

Det kaffa og kakka og puffer og durrar og
durrar i små og store båtar kring alle strander,
medan folk knapt er meir nige no enn da
dei med arar og segl skil seg fram laregt
skredene og mellomst ojar og holmar -

IV.

"Om andre tekniske nyheter" ---
har eg så lite eksakt ~~ting~~ ting å fare
med, at det lyt eg la vera.

Galtun - Ulsteinvik 6/7 - 1959

Joh. Standal

14531